

HZ. PEYGAMBER'İN NÜBÜVVET ÖNCESİ UZLET İÇİN HİRA MAĞARASI'NI SEÇMESİ ÜZERİNE BAZI MÜLAHAZALAR

Prof. Dr. Ünal KILIÇ
Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZ

Hız. Peygamber 35 yaşından sonra Hıra'da uzlete çekilmiştir. O burada vahiy alana kadar zaman zaman tek başına kalmıştır. Vahiy meleği ilk vahiy burada iken getirmiştir. Hz. Muhammed'in burayı uzlet için tercih etmesinde kendisinden önce Mekkelilerden örneklerin bulunması etkili olmuştur. Ayrıca buranın Mekke'ye yakın olmakla birlikte şehrin kalabalık ve gürültüsünden etkilenmeyecek bir noktada bulunmasının rolü vardır. Diğer taraftan Hıra'nın Kâbe'yi net bir şekilde görebilecek bir konumda olması Hz. Peygamber'in uzlet için burayı kullanmasında önemli etkenlerdendir. Zira uzlet için bile olsa Hz. Peygamber, Kâbe'den tamamen uzak kalmamak için Hıra'da kalmış, böylece buranın konumundan yararlanarak Kâbe'ye olan özlemini gidermeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz.Peygamber, Hıra Mağarası, Vahiy Meleği, Uzlet, Mekke.

ABSTRACT

Some Considerations on the Prophet Muhammad's Preference of Hira Cave for Seclusion Before the Prophethood

The Prophet Muhammad retreated in Hira after the age of 35. He stayed there alone sometimes until the first revelation. The angel of revelation (Gabriel) had revealed firstly there. As far as the Prophet Muhammad's preference Hira Cave for uzlet is concerned, there are some reasons. One of them is that there are examples of Meccan people. They retreated in Hira before Islam. Another factor is the distance from the noise and crowds of Mecca. These had played active role on the Prophet Muhammad's preferring al-Hira. On the other hand al-Hira was in a position to see al-Ka'ba easily. For the Prophet Muhammad did not stay even for uzlet completely away from there. So that he had eliminated the craving of Ka'ba with taking advantage of position here.

Keywords: The Prophet Muhammad, Hira Cave, Revelation Angel, Seclusion, Mecca.

Giriş

Eskilerin deyimiyle “Şerefu'l-mekân bi'l-mekân” yani “mekânın şerefi, mekânın sahibinden kaynaklanır”. Yeryüzünde bazı yerler ağırladıkları misafirleri veya üzerlerinde gerçekleşen önemli hadiseler sebebiyle değerli hale gelmişler, benzerleri arasında müstesna bir yere sahip olmuşlardır. Bunlardan birisi de Mekke'de bulunan Cebel-i Nûr'daki Hıra Mağarası'dır.

Hıra Mağarası, müslümanın diyen herkes tarafından en azından ismen bilinmekte, adı anıldığında bütün müslümanların zihninde Hz. Peygamber'in ora-

da yaşamış olduğu önemli olaylar ve hatıralar akla gelmektedir. İmkan bulanlar mutlaka orayı ziyaret etmeye çalışmakta, bir yolunu bulup da gidemeyenler ise bu ziyaretin hasretiyle yanmaktadırlar.

Elbette burayı ziyaret eden müslümanlar için Hira Mağarası'nı önemli hale getiren durum Hz. Peygamber'den kaynaklanmaktadır. Zira bu tür yerlerin belki daha görkemlisi daha güzeli ve daha ilginçini pek çok yerde görmek mümkünken kimse bunlardan bahsetmemekte, olsa olsa sadece turistik bir anı olarak anlatıp geçmektedirler.

Hz. Peygamberle irtibatı bulunan yerler arasında Hira Mağarası önemli kilometre taşlarından birisini teşkil etmektedir. Resûl-i Ekrem, nübüvvet öncesinde ruhî- manevî bakımdan burada kemale doğru kendisini ulaştıran bir hazırlık devresi geçirmiş, peygamberlik görevi kendisine burada tevdi edilirken müslümanlar için hayat rehberi olan, asırlar geçse de güncelliğini kaybetmeyen, her daim sunduğu reçeteleri hayatlarına tatbik edenleri sapıtmaktan alıkoyup doğru yola ulaştıran kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm burada nazil olmaya başlamıştır. Dolayısıyla Hira'nın müslümanlar nazarında önemli hatıraları vardır. Sadece ziyaret edenler değil, bu imkanı bulamayan müslümanlar için de Hira denildiğinde Hz. Peygamber'in nübüvvetten önce başlayıp peygamberlik verildikten sonra da devam eden uzlet, feragat, âfak ve enfüsdeki deliller ışığında Yüce Yaratıcı'ya ulaşma gayreti, vahiy meleği ile ilk defa buluşma ve ilk vahiy peygamberlik görevini alma, bu esnada yaşamış olduğu ruh hali vb. olaylar akla gelmektedir.

Başka yerler ve benzer mekanlar dururken Hz. Peygamber'in hangi sebeplerle Hira Mağarası'na gittiği ve burayı tercih etmesinin sebeplerini ortaya koymak üzere bu çalışmayı yaptık.

Çağdaş bazı araştırmacılara göre Hz. Muhammed (sas) otuz beş yaşındaki Kâbe hakemliğinden sonra ruhî manevî alana yönelmiş, Kâbe hakemliği sebebiyle daha içli dışlı olduğu kutsal mabet onu daha fazla kendine çekmiştir.¹ Bundan sonraki dönemlerde burası onun için adeta bir cazibe merkezi haline gelmiş, ekmek gibi su gibi onsuz yaşamak adeta çekilmez bir hale gelmiştir.

Hz. Peygamber, cahiliyenin çirkinliklerine bulaşmama hususunda başarılı olmuş, nübüvvet öncesinde de dürüstlüğü, vefakarlığı, cömertliği, güvenilirliği vb. güzel hasletlerinin yanında yaşadığı toplum tarafından yaygın şekilde işlenen kötülüklerden de uzak kalabilmiştir. Bütün bu güzel özellikler sebebiyle sadece o toplumda yaşamını sürdüren az sayıdaki iyi kimseler tarafından değil, aynı zamanda her türlü çirkin işi gerçekleştirenlerce de takdir edilmiştir.

Hz. Peygamber'in ahlâkî bakımdan kemale ermesinde elinden gelen gayreti sarf ettiği anlaşılmaktadır. Esasen onun peygamberlik öncesi güzel ahlâka erişmesinde birtakım hususlar kendiliğinden ortaya çıkmış gibiydi.² Bununla

¹ Hz. Peygamber'in ruhî-manevî anlayışa yönelmesinde Kâbe hakemliğinin etkili olduğu hususunda bkz., Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev., Salih Tuğ, İstanbul 1991, I, 68-72; Auguste Bebel, Hz. Muhammed ve Arap-İslâm Kültürü, çev., Veysel Atayman, İstanbul 2004, s.34-35.

² Hz. Peygamber'in risalet öncesi ahlâkî kişiliğinin oluşmasında etkili olan unsurlar için bkz., Ünal →→

birlikte kendiliğinden ortaya çıkan etkenlerin ahlâkî bakımdan kemale ermesinde yeterli olmayacağı düşüncesiyle Hz. Peygamber bu doğrultuda daha iyiye ulaşabilmek için bizzat harekete geçmiş, yeni yöntemlerle bu gayesine ulaşmaya çalışmıştır. Bunlar arasında onun kendisine iyi arkadaşlar seçmesi ve daha gençlik döneminde Hılful-Fudûl cemiyetine iştiraki kadar Hira Mağarası'ndaki uzlet hayatı da önemli bir yer tutmaktadır.

1- Hz. Peygamber'in Ahlâkî Kişiliğinin Oluşumunda Hira'daki Uzletin Yeri

Hz. Peygamber'in uzlet hayatını tercih etmesi kadar uzlet için Hira'yı seçmesi de önem arz etmektedir. Peygamberimizin bu tercihlerinde bir takım sebeplerin olduğu anlaşılmaktadır.

Hira günlerinde kendisini manevî, zihnî ve psikolojik bakımdan geliştirmeye çalışan Hz. Muhammed, burada kaldığı süre zarfında sadece etrafındaki mevcudatın ve mahlukatın durumlarını düşünmekle kalmamış bizzat kendi nefsiyle de ilgilenmiş, nasıl yaratıldığı, ne tür nimetlerle donatıldığı, geleceğinin nasıl olacağı, yaratılış gerçeğini ve daha pek çok hususu düşünüp, tefekkür edebilme imkanını elde etmiş, böylece ruhî-manevî olgunluğunu geliştirmeye çalışmıştır.³ Bu noktada onun Hira'da uzlete çekilmesi önemli bir yere sahiptir.

2- Hz. Peygamber'in Nübüvvetinden Önce Hira'nın Uzlet İçin Kullanılması

Özellikle cahiliyenin kötü alışkanlıklarından, aklı selime ters düşen âdet, gelenek ve göreneklerinden uzak kalmak için azami gayret sarfeden Hz. Peygamber, bir an olsun bu tür çirkinliklerden uzak kalmak maksadıyla uzlete çekilmiştir. Esasen onun uzlet hayatına yönelmesinde kendisinden önce benzer şekilde uzlete çekilerek tefekkürde bulunanların da etkisi söz konusu olmuştur. Zira Hz. Peygamber'den önce dedesi Abdülmuttalib⁴ ve daha başkaları da cahiliye döneminde yaşamakla birlikte bu yaşamın bir an olsun dışına çıkabilmek, kendi benliklerini düşünebilmek, nereden gelip nereye doğru gitmekte olduklarını idrak edebilmek, nefisleriyle mürakabeye dalabilmek için uzlete çekilmişlerdi. Dolayısıyla Mekke şehrinde Hira Mağarası'nda uzlet hayatı bakımından Hz. Peygamber'in önünde örnekler vardı.

Burada buldukları süre zarfında gerek Abdülmuttalib'in gerekse başkalarının tam olarak neler yaptıklarını bilmiyoruz, ancak onların daha ziyade Ramazan ayında tehannüsdde buldukları yani uzlete çekilerek insanlardan uzak kaldıkları, muhtaçlara yardım ettikleri, Şevval ayı girdiğinde uzlete son vererek Mekke'ye döndükleri, evlerine gitmeden önce de Kâbe'yi tavaf ettikleri⁵ anlaşılmaktadır.

→ →

Kılıç, "Hz. Peygamber'in Ahlâkî ve Güzel Ahlâka Verdiği Önem, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sivas 2009, XIII/1, ss.79-87.

³ Hz. Peygamber'in Hira günleri hakkında geniş bir değerlendirme için bkz., M. J. Kister, "'et-Tehannüs: Kelime Anlamı Üzerine", çeviren: Ali Aksu, Tasavvuf, Ankara, 2000, sayı: 4, ss. 215-230.

⁴ Allame Zürkânî'ye göre Kureyşten Hira'da inzivaya çekilen ilk kişi Abdülmuttalib'dir. Abdülbâkî b. Yusuf ez-Zürkânî, *Şerhu'l-mevâhibi'l-ledünniye*, Kahire ty., I, 415. Benzer ifadeler için bkz., Muhammed b. Yusuf eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sireti Hayri'l-Ibâd*, thk., Abdülhak Hilmi, Kahire 1395/1975, II, 319-320; Ali b. Burhaneddin el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn fî Sireti'l-Emîn ve'l-Me'mûn*, Beyrut ty., I, 156.

⁵ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu't-Taberî*, thk., Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim, Kahire ty., I, 48.

Uzlet hayatının tehannüs için bir yol olup gaye olmadığı, bir başka ifadeyle uzletin gaye değil vesile olduğu, asıl maksadın ise tehannüs veya bazı kaynaklarda zikredildiği gibi teabbüd ya da tehannüf⁶ olduğu ifade edilebilir. Zira buraya bir ay boyunca uzlete çekilenler sadece kendilerini toplumdan soyutlamakla kalmıyorlar aynı zamanda muhtaçlara yardım ediyorlar, özellikle yolları buraya düşen fakirleri doyuruyorlar ve daha da önemlisi ibadette bulunuyorlardı.⁷ İslamiyetten önce Hira'da uzlete çekilenlerin ibadetinin ise tefekkür ve muhtaçlara yardım etmekten ibaret olduğu, ayrıca uzletin bitiminde mutlak surette Kâbe'nin tavaf edilmesiyle bu ibadetin tamamlandığını⁸ söylemek mümkündür.

3- Hz. Peygamber'in Uzlet İçin Hira'ya Tercih Etmesinde Etkili Olan Unsurlar

Hz. Peygamber tarafından uzlet mevkii olarak Hira'nın seçilmesinde buranın İslâmiyet'ten önce de aynı maksatla kullanılmasının etkisi olmakla birlikte daha başka hususların da rolünün olduğunu söyleyebiliriz.

Bilindiği gibi Hira Mağarası Mekke'ye üç mil - takriben beş km- uzaklıkta bulunan ve Cebel-i Nûr diye bilinen dağın üst kısmında bulunmaktadır.⁹ Hira mağarası, göçmüş ve üst üste yığılmış kayalardan oluşmuş üç yanı olan kubbeli bir yapıya sahiptir. İçerideki boşluk, bir kimsenin ayakta durmasına yetecek kadar ve başı tavana değmeyecek yükseklikte ve aynı zamanda yere uzanıldığında kafi boydadır.¹⁰ Mağara içinde uzunluğuna durulduğunda Kâbe'ye yönelik olunmaktadır. Tabanı teşkil eden kayalık yeter derecede düz ve bir yatak edinmek üzere oraya kalın bir kumaş serilebilir vaziyettedir.¹¹

Vahiy öncesi buraya giden Hz. Peygamber, Kâbe hakemliğini takip eden beş yıl boyunca¹² burayı uzlet için kullanmıştır. Onun Hira'da kalış süresiyle ilgili farklı rakamlar¹³ veren tarihçiler üç gün, bir veya iki hafta, hatta bir ay¹⁴ rakamlarını telaffuz etmektedirler.

Hira'ya gitmeden önce gerekli yol hazırlıklarını yapan Hz. Peygamber, beraberinde bozulmaya karşı daha dayanıklı olan yağ, hurma, pasta türü yiyecekler ve elbette su alarak götürüyor¹⁵ bunlar bitince veya ailesiyle ilgili işler gereği

⁶ Şâmî, II, 312.

⁷ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-Kübrâ*, Beyrut ty. I, 190-195; Yahya b. Câbir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk., S.Zekkâr-R.Zirikî, Beyrut 1417/1996, I, 116.

⁸ Halebî, I, 156; Şâmî, II, 312.

⁹ Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Büldân*, thk, Abdülaziz el-Cüncî, Beyrut 1410/1990, II,269. Hira'nın coğrafi konumu ve fizikî yapısı hakkında ayrıca bkz., Fuat Günel, "Hira", *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 121.

¹⁰ Mağaranın içerisindeki boş alanın 4 zira yani 160 cm uzunluğunda, 1.75 zira yani 70 cm genişliğinde olduğu ifade edilmiştir. Safiyyurrahman Mübarekfüri, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, çev., İbrahim Kutlay, İstanbul 2005, s.71.

¹¹ Hamidullah, I, 73.

¹² Hamidullah, I, 74.

¹³ Halebî'nin ifadesinden anlaşılıyor ki Hz. Peygamber, Ramazan ayında, bir ay, diğer zamanlarda ise 3, 4 veya 7 gün Hira'da kalıyordu. Halebî, I, 156. Bir başka ifadeyle Ramazan dışındaki uzleti duruma göre değişen sürelerden oluşmaktaydı.

¹⁴ İbn Sa'd, I, 190-195; Belâzürî, I, 116; Taberî, I, 48. Süheylî, Sahihayn'ın yani Buhârî ve Müslim'in buradaki kalış için bir ay şeklindeki tahsisini zikrederken İbn İshak'ın "Ramazan ayında" diyerek tahsisde bulunduğunu ifade etmektedir. Abdurrahman es-Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünûf fî Şerhi's-Sireti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm*, thk., Abdurrahman el-Vekîl, yy., ty., II, 390.

¹⁵ Halebî, I, 156. Ayrıca bkz., Karen Armstrong, *İslâm Peygamberinin Biyografisi*, Hz. Muhammed, çev., Selim Yeniçeri, İstanbul 2005.

tekrar Mekke'ye dönüyordu. İşlerini bitirdikten sonra yeniden azığını alarak kaldığı yerden uzlet günlerini devam ettiriyordu. Hz. Peygamber'in Hira'dan döndükten sonra Mekke'de ne kadar kaldığını bir başka ifadeyle uzlet günlerine tekrar devam etmeden önce ailesinin yanındaki kalış süresiyle ilgili net bilgi bulunmamakla birlikte onun Hira'da geçirmiş olduğu günlere denk bir süre de Mekke'de kaldığı veya ihtiyaçlarını giderme süresince ailesinin yanından ayrılmadığını söylemek mümkündür.¹⁶

Hira'ya tekrar dönüşünde Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice'yi de beraberinde götürdüğü ve birlikte Hira'da kaldıklarına dair kaynaklarda yer alan bilgiler varsa da¹⁷ daha çok kabul edilen görüş, Hz. Peygamber'in burada tek başına kaldığı şeklindedir ki esasen uzlet için evini barkını ve içerisinde yaşadığı toplumu terk eden bir insan için bu daha tutarlı bir davranış olacaktır. Ayrıca Hira mağarası en azından fizikî şartları itibarıyla iki yetişkin insanın ikamet edebileceği imkanlardan mahrum bir yerdir. Diğer taraftan azığı bitince veya herhangi bir ihtiyaç sebebiyle Hz. Hatice'nin kocasını çağırmak veya azık götürmek üzere Hira'ya gittiği ifade edilmekle birlikte bu husustaki rivayetlerin de ihtiyatla karşılanması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira bilindiği gibi Hira mağarasının bulunduğu yer sarp ve dik olduğu kadar da taşlık bir yerdir. Üstelik burası Mekke'ye özellikle de Hz. Peygamber'in evine çok da yakın sayılamayacak bir mesafeydi. Dolayısıyla tek başına bir kadının hele söz konusu uzlet döneminde ellili yaşlarında olan bir hanımın buraya azık götürmesi eşini çok seven ve ona çok değer veren Hz. Peygamber'in asla kabul etmeyeceği bir durum olmalıdır. Üstelik Hira'ya onun azık götürmesini zaruri kılan herhangi bir sebebe de rastlanılamaması bu düşüncemizin haklılık payını artırmaktadır. Zira maddî bakımdan varlıklı bir kadın olan Hz. Hatice, emri altında çalışan adamları ve Zeyd b. Hârise gibi köleleri vasıtasıyla bu işi kendi gitmeden¹⁸ pekala yerine getirebilirdi.

Hz. Peygamber'in Hira'da iken neler yaptığı, vahiy meleği kendisine gelene kadar burada nasıl ibadet ettiği konusu bu makalenin boyutlarını aşacağından bu hususun bir başka çalışma konusu olacağı kanaatindeyiz. Biz bu çalışmamızda Hz. Peygamber'in uzlet için burayı tercih etmesinde etkili olan başka sebepler var mıdır? sorusuna cevap bulmaya çalışacağız.

Yukarıda Hz. Peygamber'in uzlet yöntemini benimsemesi ve bunun için Hi-

¹⁶ "Uzun süre ailesinden uzak kalmak Hz. Peygamber'in âdeti değildi" diyen Zürcânî'ye göre Hz. Peygamber, uzlet hayatına ara vererek zaman zaman ailesin yanına dönmekte ve burada uzun süre kalmaktaydı. Bkz., Zürcânî, I, 392.

¹⁷ Muhammed b. İshak b. Yesâr İbn İshak, *Kitabu's-Siyer ve'l-Megâzi*, thk., Süheyl Zekkâr, Beyrut 1398/1978, s.121; Ebû Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk., M. Muhyiddin Abdülhamid, Beyrut 1401/1980, I, 254; Abdülkadir b. Muhammed el-Makrizî, *İmtâu'l-Esmâ*, thk., en-Nümeysi, Beyrut 1420/1999, I, 20. İbn Hişâm ve daha başka tarihçiler tarafından nakledilen bu tür rivayetleri tuhaf bulduğunu söyleyen Hamidullah, tuhaf görmekle birlikte söz konusu rivayetleri tamamen reddetmemekte, azığı tükendiğinde Hz. Peygamber'in hanımının azık getirmek üzere zaman zaman bu mağaraya uğramış olabileceğinden bahsetmektedir. Bkz., Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 73. Sübülü'l-Hüdâ müellifi Hz. Peygamber'in Hz. Haticeyi de buraya götürdüğüne dair rivayetleri meçhul siga ile yani tereddüt ifade eden bir tarzda zikretmektedir. Şâmî, II, 312.

¹⁸ Nitekim İbn Hişâm *Siyer*'inde Hz. Hatice'nin Hira'dan dönüşü geciken eşini araştırmak üzere adamlarını gönderdiğine dair İbn İshak'dan bir rivayet nakletmektedir. İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I, 255.

ra'yı tercih etmesinde kendisinden öncekilerin etkisinin olduğundan bahsetmiştik. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Kureyşlilerden Hakîm b. Hizâm, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl¹⁹ ve Hz. Peygamber (sav)'in dedesi Abdülmuttalib gibi kimse-ler, İslâmiyet'ten önce burada uzlete çekilerek vakit geçirmişler, kendilerine has bir tarzda ibadet etmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla Hz. Peygamber bunlar-
dan haberdar bir kimse olarak uzlete çıkmak istediğinde burayı tercih etmiştir. Diğer taraftan uzlet hayatı için Hira'nın seçilmesinde başka nedenlerden de bahsetmek mümkündür.

Hira'ya çıkanların da kabul edeceği üzere Mekke'nin kuzeydoğusundaki Hira'nın yer aldığı Cebel-i Nûr, etrafındaki dağlara nispetle daha yüksek bir görü-nümdedir.²⁰ Özellikle Hira'nın bulunduğu tepe noktası²¹ dağın geneline nispetle adeta dağın üzerinde bir tepe veya yükselti gibi durmakta²² böylece aradaki mesafeye rağmen bu yükseklik avantajından dolayı Kâbe çok net ve rahat bir şekilde izlenebilmektedir. Tepenin tam zirvesinde olmasa bile mağaranın bu-
lunduğu konum sebebiyle görüntüyü engelleyebilecek bir dağ ve tepe olmama-sı buradan Kâbe'nin net bir şekilde seyredilebilmesine imkan vermektedir. Kâbe'yi Özellikle Hira'da kalınan yerin dışarıya açılan kapısı konumundaki boş-luk²³ adeta Mescid-i Haram'a açılmaktadır. Dolayısıyla içerideki kişi dışarı çıktık-
tında hatta içerideyken bile Kâbe'yi her daim görebilmektedir.

Kâbe'yi çok seven ve onun cazibesine özellikle otuzbeşinden sonra daha da çok kapılan Hz. Peygamber için Kâbe'den uzak kalmak gerçekten zor ola-caktı.²⁴ Bu sebeple de Hz. Peygamber, uzlet hayatıyla birlikte Kâbe'den de uzak kalmamak, onu her an temaşa edebilmek, belki de aradaki uzaklığı bir kenara bırakarak kendisini tavaf alanında hissedebilmek için en uygun yer olarak gö-rünen Hira'yı tercih etmişti. Zira burası Mekke'nin keşmekeşliğinden, şehrin ka-labalığından ve problemlerinden uzak bir yerde ve nispeten ulaşımı zor olduğu için insanların rastgele uğrak alanı olmayan bir yerde bulunması sebebiyle²⁵ uz-
let için çok uygun bir yerd. Ayrıca hem şehre hem de ailesine ihtiyaç duydu-ğunda ulaşması bakımından fazlaca uzak sayılamayacak bir yerdedi. Bir aile reisi olarak Hz. Peygamber, ailesinin ihtiyaçlarını gidermek veya azığı bittiğinde tedarik etmek üzere buradan şehre ve evine kolayca ulaşabilirdi. Benzer şekil-de kendisine azık getirenleri de zora sokmamış olurdu.

¹⁹ Zeyd b. Amr'ın Hira mağarasının bulunduğu dağda çadır kurarak yaşadığı ifade edilmektedir. Bkz., Hamidullah, I, 73. Halebî'ye göre Varaka b. Nevfel ve Ebû Ümeyye b. el-Muğîre de burada uzlete çekilenler arasında yer almışlardır. Halebî, I, 156.

²⁰ Hamidullah, I, 73.

²¹ Mağara tepenin takriben 20 metre aşağısındadır, ancak mağara tepenin Kâbe'ye bakan yamaç tarafındadır.

²² Yâkut el-Hamevî, II, 270.

²³ Suûdîli yetkililer bu boşluğu hacıların güvenliği gerekçesiyle büyük oranda taşlarla kapatmışlar sadece hava cereyanı için üst kısımda küçük bir boşluk bırakmışlardır.

²⁴ Uzlet döneminde Kâbe'den nisbeten uzakta kalan Hz. Peygamber'in Mekke'ye döndüğünde evine gitmeden önce Kâbe'ye uğrayıp adeta onunla hasret giderircesine tavaf etmesi (Taberî, I, 48) bu anlamda onun için Kâbe'nin önemini ortaya koymaktadır.

²⁵ Buranın ulaşımının zorluğu sebebiyle kimi zaman bir tehlike karşısında sığınak olarak kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Sa'd'ın verdiği bilgiye göre Ebrehe'nin eliinden develerini kurtaran Abdülmuttalib, beraberindekilerle buraya sığınmış, Taif dönüşü torunu Hz. Muhammed'de Mut'im b. Adiy kendisine eman verene kadar gene burada beklemeyi uygun görmüştür. İbn Sa'd, I, 92, 212.

Günümüzde bile etrafındaki onca gökdelene ve çarpık yapılaşmaya²⁶ rağmen Kâbe'nin Hira'dan net bir şekilde izlenebilmesi buranın konumunun anlaşılması bakımından önemlidir. Belki de kişisel kanaatim ama inanıyorum ki bu noktada benimle aynı düşünceyi paylaşan pek çok kimse Hira'da iken aklından şunu geçirmiş olmalıdır: Hz. Peygamber bir taraftan uzlete çekilirken diğer taraftan da Kâbe'den ayrı kalmak istemediğinden Hira'yı tercih etmiştir. Zira burada iken insan zorlanmadan ve günün her vaktinde Kâbe'yi görebildiği gibi şayet biraz da hayal gücünü zorlasa, tavaf alanındaki insanların aşk, vecd ve gayret içerisindeki tavafalarını düşünse muhtemelen kendisini metafta yani tavaf alanında binlerin arasında hissedebilir. Esasen tavaf alanında kişi kendi benliğini bir kenara bırakıp tekbirler, tehliller, dua, niyaz ve gözyaşlarına karışan tövbe-i istiğfarlar arasında bastığı yeri görmeden, etrafındaki olup bitenlere aldirış etmeyip bir gayretle bulunduğu anın ve mekanın kutsiyetinden, feyiz ve bereketinden istifade etmek için gayret sarf etmektedir. Dolayısıyla bütün uzaklığına rağmen Kâbe'ye hakim bir noktada bulunması, etrafındaki dağlara nispetle tek başına bir yükselti gibi olması Cebel-i Nûr'u dolayısıyla Hira Mağarası'nı tercihte etkili olmuştur.

İslam uleması arasında Hira'nın Peygamberimiz tarafından uzlet mekanı olarak seçilmesiyle üç menfaatin birlikte elde edildiğini söyleyenlere rastlanılmaktadır. Bunlara göre bu mağaranın diğerlerine üstünlüğü vardır. Bu üstünlük Peygamber (sav)'in orada inzivaya çekilmesi ve tehannüde bulunup aynı zamanda Kâbe'yi seyretmesinden kaynaklanmaktaydı. Zira Kâbe'ye nazar bir ibadettir. Dolayısıyla Hira'da üç ibadet birden yerine getiriliyordu; inziva, tehannüs ve Beytullah'a nazar etmek. Diğer dağ veya mağaraların bu üç özelliğe birlikte sahip olduklarından söz edilemez.²⁷

Aynı şekilde,

“Beş şey ibadettendir; az yemek, camilerde oturmak, Kâbe'ye bakmak, Kur'ân-ı Kerîm'e bakmak ve alimin yüzüne bakmak”²⁸,

ayrıca,

“Şu Beyt'e hergün 120 rahmet iner. 60'ı tavaf edenlere, 40'ı namaz kılanlara, 20'si de Kâbe'ye bakanlara verilir”²⁹

şeklinde nakledilen ve hadis tekniği bakımından zayıf olmakla birlikte mevzu olmayan bu hadisler de Kâbe'yi ibret nazarıyla seyretmenin önemini vurgulamaktadır ki müslümanın ibret için pek çok şey gibi Kâbe'yi de seyretmesi el-

²⁶ Mekke tarihinden ziyade Kâbe tarihi hakkında bilgi veren Ezrakî'ye göre Kureyşliler ve onlardan önce Mekke'de söz sahibi olan Huzâa, Cürhüm ve Âmâlika kavmine mensup olanlar, saygılarından ötürü evlerini hiçbir zaman Kâbe'den daha yüksek yapmamaya özellikle dikkat etmişlerdir. Öyleki bu saygı onlarda uyulması gereken bir kanun haline gelmiştir. Muhammed b. Ahmed el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, Mekke 1414/1994, I, 282; Yaşar Çelikkol, *İslâm Öncesi Mekke*, Ankara 2013, s.86.

²⁷ Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-Ledünniyye*, thk., Salih ahmed eş-Şâmî, Beyrut 1413/1991, I, 203. Zürkânî, I, 414-415. Benzer görüşler için bkz., Şâmî, II, 319.

²⁸ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, thk., Muhammed es-Said Besyûnî Za'ül, Beyrut 1410, 6/187 hadis no: 7860; Suyûtî, *Cem'ü'l-Cevâmî (el-Câmiu'l-Kebîr)*, 22/308, hadis no: 24964; Deylemî, *el-Firdevs bi Mesrûri'l-Hidâb*, Beyrut 1406/1986, 4/293, hadis no: 6864.

²⁹ Alaaddin Ali el-Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, Beyrut 2004, thk., Mahmud Ömer ed-Dimyâtî, XII, 89, hadis no: 34625 ve 34709.

betteki ona çok şey kazandıracaktır. Özellikle hac veya umre maksadıyla Kâbe'yi görme fırsatını elde edenler, hatta aradaki onca mesafeye rağmen Kâbe'yi televizyonlardan ya da fotoğraflardan izleyebilenler bile Kâbe'nin kendilerine mutlak surette bir şeyler kazandırdığını hissetmektedirler. Bu tespit sadece kişisel bir tespit olmayıp pek çok kimse tarafından da tasdik ve teyid edilen bir durumdur.

Sonuç

İslamiyet'ten önceki dönemde yani cahiliye devrinde de toplumun içerisine düştüğü çirkinliklerden bir an olsun uzak kalmak, tefekkür ve kendilerine has ibadetlerde bulunmak için bazı kimseler Mekke yakınlarındaki Hira mağarasını uzlet mekanı olarak seçmişlerdir. Özellikle Ramazan ayında buraya uzlete çıkanlar arasında başta Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib olmak üzere başka kimseler de vardır.

Hz. Peygamber de nübüvvet görevi kendisine tevdi edilmeden önce Mekke'deki uzlet geleneğine uymuş, bilhassa otuz beş yaşında iken yerine getirdiği Kâbe hakemliğinden sonra başlayıp vahiy alana kadar Hira'ya uzlet için gidip gelmiştir. Onun burayı uzlet için tercih etmesinde kendisinden önce Mekkelilerden örneklerin bulunması etkili olmuştur. Ayrıca buranın Mekke'ye yakın olmakla birlikte şehrin kalabalık ve gürültüsünden etkilenmeyecek bir noktada bulunmasının rolü vardır. Diğer taraftan Hira'nın Kâbe'yi net bir şekilde görebilecek bir konumda olması Hz. Peygamber'in uzlet için burayı kullanmasında önemli etkenlerdendir. Zira uzlet için bile olsa Hz. Peygamber, Kâbe'den tamamen uzak kalmamak için Hira'da kalmış, böylece buranın konumundan yararlanarak Kâbe'ye olan özlemine gidermeye çalışmıştır.

Kaynaklar

- » Armstrong, Karen, *İslâm Peygamberinin Biyografisi, Hz. Muhammed*, çev., Selim Yeniçeri, İstanbul 2005.
- » Bebel, Auguste, *Hız Muhammed ve Arap- İslâm Kültürü*, çev., Veysel Atayman, İstanbul 2004.
- » el-Belâzürî, Yahya b. Câbir (279/892), *Ensâbu'l-Eşraf*, thk., S.Zekkâr-R.Ziriklî, Beyrut 1417/1996.
- » el-Beyhakî (458/1066), *Şuabü'l-İman*, thk., Muhammed es-Saîd Besyûnî Za'lûl, Beyrut 1410, 6/187, hadis no: 786.
- » Çelikkol, Yaşar, *İslâm Öncesi Mekke*, Ankara 2013.
- » ed-Deylemî, *el-Firdevs bi Mesrûri'l-Hidâb*, Beyrut 1406/1986, 4/293, hadis no: 6864.
- » el-Ezrakî (222/837), Muhammed b. Ahmed, *Ahbâru Mekke*, Mekke 1414/1994.
- » Günel, Fuat, "Hira", *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 121.
- » el-Halebî, Ali b. Burhaneddin (1044/1635), *İnsânu'l-Uyûn fî Sireti'l-Emîn ve'l-Me'mûn*, Beyrut ty.
- » el-Hamevî, Yâkut (626/1228), *Mu'cemü'l-Buldân*, thk, Abdülaziz el-Cündî, Beyrut 1410/1990.
- » Hamidullah Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev., Salih Tuğ, İstanbul 1991.
- » el-Hindî, Alaaddin Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, thk., Mahmud Ömer Dimyatî, Beyrut 2004.
- » İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (218/833), *es-Siretü'n-Nebeviyye*, thk., M. Muhyiddin Abdülhamid, Beyrut 1401/1980.
- » İbn İshak, Muhammed b. İshak b. Yesâr (151/768), *Kitabu's-Siyer ve'l-Megâzî*, thk., Süheyl Zekkâr, Beyrut 1398/1978.
- » İbn Sa'd, Ebû Abdillah Muhammed (230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut ty.
- » İbnü'l-Esir, İzzüddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed (630/1232), *el-Kâmil fî't-Târih*, yay., Carolus Johannes Tornberg, Beyrut 1399/1979.
- » el-Kastallânî, Ahmed b. Muhammed (923/1527), *el-Mevâhibü'l-Ledünniyye*, thk., Salih

- Ahmed eş-Şâmî, Beyrut 1413/1991.
- » Kılıç, Ünal, "Hz. Peygamber'in Ahlâkı ve Güzel Ahlâka Verdiği Önem", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas 2009, XIII/1, ss.79-87.
 - » Kister M. J., "et-Tehannüs: Kelime Anlamı Üzerine", çeviren: Ali Aksu, *Tasavvuf*, Ankara, 2000, sayı: 4, ss. 215-230.
 - » el-Makrizî, Abdülkadir b. Muhammed (845/1442), *İmtâu'l-Esmâ*, thk., en-Nümeysi, Beyrut 1420/1999.
 - » Mübarekfuî, Safiyyurrahman, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, çev., İbrahim Kutlay, İstanbul 2005.
 - » es-Suyûtî (911/1505), *Cemü'l-Cevâmî (el-Câmiü'l-Kebîr)*, 22/308, hadis no: 24964.
 - » es-Süheyli, Abdurrahman (581/1185), *er-Ravdü'l-Unuf fî Şerhi's-Sîreti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm*, thk., Abdurrahman el-Vekîl, yy., ty.
 - » eş-Şâmî, Muhammed b. Yusuf (942/1536), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, thk., Abdülhâk Hilmi, Kahire 1395/1975.
 - » et-Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/923), *Târihu't-Taberî*, thk., Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim, Kahire ty.
 - » ez-Zürkânî, Abdülbâkî b. Yusuf, *Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledünniye*, Kahire ty.